

पुष्कराङ्ग पु० पुष्कराङ्गा व्याङ्गा यस्य । सारसख्ये
खमरः पुष्कराङ्गयमप्यत्र । तच्च पुष्करमूले कुडौषधे न०
राजनि० ।

पुष्करिका स्त्री पुष्करं तदाकारोऽस्त्वस्य ठन् । शूकदोष-
निमित्ते रोगभेदे “पित्तशोणितसम्भूता पिडका पिड-
कातिता । या पुष्करसमानाभा ज्ञेया पुष्करिकेति वा”
सुश्रुतः ।

पुष्करिन् पु० पुष्करं शुण्डायमस्त्वस्य इति । १ गजे हारा-
स्त्रियां ङीप् । पुष्करादि० देगे गत्ये इति ङीप् ।
२ स्थूलकमले ३ पुष्करमूले कुडौषधे राजनि० । ४ पक्षिण्यां
५ जलाशयभेदे मेदि० । जलाशयशब्दे १०७५ ए० तल्लघ-
णादि ढ्यम् । ६ चाक्षुषमनोःपत्नीभेदे हरिवं० २५० ।
७ कृषीकमातरि भूमन्युपत्नीभेदे भा० व्या० ६४ ५० ।
तस्मात्तर्ह्ये इति । ८ पञ्चासमूहे हेम० ।

पुष्कल ति० पुष्प-कलच् क्लिञ्च् व्याटाकस्य नेत्त्वम् पुष्क+विष्ठा-
लच् वा । १ ऋधे खमरः २ उपचिते जटा ३ बल्लवयुक्ते
च । “अष्टसृष्टिर्भवेत् कुञ्चिः कुञ्चयोऽष्टौ च पुष्कलम्”
इत्युक्ते ४ परिभाषे न० ५ भिक्षार्थहेतवे खल्लमानभेदे
न० । “भिक्षामाह्वयार्थमात्मनः तस्माच्चल्युत्थम् ।
पुष्कलं हलकारन्तु तच्चल्युत्थस्यते” कूर्मपुरा । ६ खसुरभेदे
पु० । हरिवं० ४२५० । ७ भरतपुत्रे पु० भाग० ६ ११ ७ ।

पुष्क(व्य)लक पु० गन्धस्त्रगे त्रिका० रघुः १५ ८ “सीम्नि-
पुष्क(व्य)कोऽहृतः” सि० को० । यमध्यपाठस्तत्रैव

पुष्कलावत पु० उत्तरस्थे देशभेदे ट० स० १४५० । २ भरत
उत्पुष्कलस्य राजधान्याम् स्त्री ।

पुष्ट ति० पुष्प-क्त । यस्य पोषणं कृतं तस्मिन् १ कृतपोषणे
खमरः । भावे क्त । २ पुष्टौ न० । तत् कार्यतया व्यस्यस्य
अच् । श्विष्णौ पु० “पुष्टः पुष्टः पुष्टिकरः” विष्णुस० ।

पुष्टावत् ति० पुष्टं पोषणं कार्यत्वेनाऽस्त्वस्य सतप् सस्य वः
भेदे दीर्घः । पोषणकर्त्तरि सम्भृतवासे ष० ८१५१ १६

पुष्टि स्त्री पुष्प-भावे क्तिन् । १ पोषणे अद्यादि नोपचयकरणे
ऋडौ च मेदि० । कर्त्तरि क्तिच् । २ अश्वगन्धायां
राजनि० गन्धादिषु ३ माहकाभेदे ५ योनिभेदे ६ धर्मस्य
पत्नीभेदे भा० ६६५० । [राजनि० ।

पुष्टिका स्त्री पुष्ट्रै कं जलमस्याः । जलशुक्तिकायां
पुष्टिकान्त पु० इत० । गन्धादिषु गन्धे ।

पुष्टिद ति० पुष्टिं ददाति दा-क । १ पोषणकारके २ अश्व-
गन्धायां स्त्री राजनि० ।

पुष्टिपति पु० १ अग्निभेदे भा० व० २२० ५० । २ सरस्वत्यां
च भत० ब्रा० ११४ २ १६ ।

पुष्प विकाशे दि० पर० अक० षेड् । पुष्पप्रति अपुष्पीत् । पुष्प
“यदि पुष्पप्रति सप्तमदाः” । कश्चिदा० अपुष्पप्रती ।

पुष्प न० पुष्पप्रति पुष्प-विकाशे अच् । (फुल) ख्याते
१ कुसुमे २ स्त्रीरजसि । भावे घञ् । १ विकाशे पु० मेदि०
४ कुवेरविमाने न० नेत्ररोगभेदे हेमच० । “पुष्पं पत्रं
च फलं तथैव यद्योत्तरं ते लघवः प्रदिष्टाः तेषां तु
पुष्पं कफपित्तहृन् फलं निहन्त्यात् कफमाहृतौ च”
सुश्रुते सामान्यतस्तस्य गुणा उक्ताः । विशेषतः पुष्पवर्गे
अन्त्येसां गुणा ततोक्ताः । स्त्रीरजसि “शुक्रं दृष्टं शोणितं
चाङ्गुनानां पुष्पोद्भवं तस्य नाशश्च कष्टम् । पुष्पकाले
शुचिस्तस्मादपत्न्यार्थं स्त्रियं व्रजेत्” इति सुश्रुतः ।
पुष्पशब्दनिरुक्तिस्तदुगतविशेषादिकं नामान्तन्त्रे उक्तं यथा
तत्र पुष्पशब्देषु त्पत्तिः कुक्षार्थे “पुण्यसंबद्धनाम्नापि
पापौघपरिहारतः । पुष्कलार्थप्रदानाच्च पुष्पमित्त्व-
भिधीयते” । प्रपञ्चसारे “तत्रस्यौ पङ्कजे जालौ केतव्यौ
करवीरके । शस्तानि दश पुष्पाणि तथा रक्तोत्पलानि
च । उत्पलानि च नीलानि कल्लारकुडदानि च” ।
विश्वसारतन्त्रे “बहूनि कुसुमानि च” इति पाठः ।
“मातृती कुन्दमन्दार” तन्त्र्यादत्तौदिकानि च ।
पलाशपाटलापझजयन्त्यावर्त्तकानि च । चम्पकानि
सनागानि रक्तमन्दारकाणि च । अशोकोद्भवावित्वाख्य
कर्णिकारोद्भवानि च” । विश्वसारतन्त्रे शक्तिविषये
विशेष उक्तो यथा “अथ देव्यर्चने वक्ष्ये पुष्पाणि ऋष्यु-
पार्वाति । इत्युपक्रमे तत्रस्यादीन्युक्ता “एतान्यन्यानि
तन्त्रेऽस्मिन् पुष्पाणि सन्ति वै प्रिये ! । पूरनादिषोद्भवानि
सुः सधकाशोद्भवानि च । फलानि चैव पुष्पाणि दद्या-
द्देव्यै विशेषतः । अथ पुष्पं द्रव्यस्यासि कर्मयोगे यष्टे-
श्वरि ! ऋष्युष्य परया मन्त्रा यजोक्तं ब्रह्मणा पुरा ।
कमले करवीरे हे कुसुमे त्वच्छीघ्रम् । जातीसु मे
केतकोद्रे कुमारीचम्पकोत्पलम् । कुन्दमन्दारपुष्पा-
पाटलानाशचम्पकम् । आरम्भं कर्णिकारं पावनी
नवमङ्गिका । भौमस्तिकं शकोरयुष् पलाशयोः कर्जकाः ।
अपामार्गः सिन्धुवारो दापुष्पीकश्च कामलम् । व्याघ्र-
खेचं दमनकं मरुवकं ततः परम् । लवङ्गं अलकपर्चुरं
तगरश्च जवा तथा । शिवपुष्पं श्लोकपुष्पं कामराजं
सुकेतम् । अन्यानि वनपुष्पाणि जलजम्पलजानि च ।